

Editorial

Într-o Europă tot mai globalizată și ea, în perspectiva unei drastice reduceri, în viitorul apropiat, a numărului de « limbi oficiale » la nivelul instituțiilor continentale, asistăm la o revigorare a limbilor minoritare și regionale, la o adevărată campanie susținând necesitatea sporirii protecției acestora. Ca urmare, anul 2001 a fost declarat, atât de Consiliul Europei, cât și de Uniunea Europeană, Anul European al Limbilor. Cu ocazia celebrării Zilei Europene a Limbilor din 1999, peste 200 de organizații reprezentând 40 de comunități lingvistice din 13 state membre ale Uniunii Europene s-au adresat lui Romano Prodi, președintele Comisiei Europene, cu o scrisoare în care subliniau necesitatea unui program specific pentru protecția și promovarea limbilor minoritare în Europa, exprimându-și totodată îngrijorarea pentru tărgănarea adoptării acestuia. Reprezentanții comunităților au subliniat că, în ritmul actual al omogenizării culturale, moștenirea lor lingvistică este condamnată la dispariție în absența unei protecții adecvate.

Nu este un secret că în Europa, ca și în întreaga lume de altfel, se pot distinge, în privința evoluției limbilor, două trenduri diametral opuse sau, cum ne place să credem, complementare. Sînt, într-un fel, tendințe similare evoluțiilor politice și social-economice: pe de o parte globalizarea, respectiv întărirea dominantei supranaționale, iar pe de altă parte atomizarea, mai precis consolidarea dimensiunii subnaționale, regionale ori locale. Tendința globalizatoare a limbii engleze, devenită o *lingua franca* omniprezentă, se face atât în detrimentul limbilor naționale, cât și al limbilor regionale sau puțin răspîndite, cele mai multe „lipsite de stat propriu”, în total declin, cînd nu chiar pe cale de extincție. Dacă primul trend este firesc într-o lume din ce în ce mai globalizată în care comunicarea mondială a devenit o necesitate vitală, cel de-al doilea ridică o multitudine de probleme, atât de natură morală, cât și de echilibru și securitate, intrînd sub incidența unuia din principiile pe care progresul gîndirii umaniste l-a consacrat, cel puțin la nivel teoretic, și anume acela al salvagărdării tezaurului diversității culturale a lumii. Amplificarea tendințelor regionaliste, localiste, precum și a celor țintind renașterea ori resuscitarea limbilor regionale, minoritare și mai puțin răspîndite – fundamentale în definirea identității de grup –, demonstrează capacitatea societății umane de a găsi contraponderi curentelor uniformizante.

altera va găzdui, în două numere consecutive, un grupaj de studii și analize de mare relevanță în dezbateră actuală privind protecția limbilor. Într-o consistentă analiză, care se constituie într-un adevărat manifest în favoarea promovării drepturilor lingvistice, reputații cercetători Robert Phillipson și Tove Skutnabb-Kangas remarcă valoarea identitară fundamentală a componente lingvistice, precum și potențialul conflictual al neglijării sau suprimării drepturilor lingvistice. Cu multă acuratețe, autorii inventariază instrumentele universale și regionale de protecție a minorităților, inclusiv a drepturilor lingvistice, expunînd pe larg meandrele și lacunele documentelor juridice interne, internaționale și regionale, lipsa de coerență și chiar consistență a acestora, cînd e vorba de limbi minoritare, regionale sau mai puțin răspîndite. Pentru autori, un sistem de protecție a minorităților care eludează chestiunea limbii rămîne un gest de cras formalism. De aceea, pledoaria lor se îndreaptă spre includerea explicită a drepturilor lingvistice în categoria drepturilor universale ale omului și crearea cadrului juridic capabil de a garanta aceasta, în continuare, spre crearea mecanismelor eficiente de implementare.

În aceeași logică, dar mai mult analitică decît constructivă, disertația de masterat a Maryei DuMont plonjează cititorul **alterei** în intriganta realitate a tensiunii dintre renașterea unei limbi regionale, occitana sau provensala în acest caz, în competiție cu o limbă națională puternică, franceza, și predominanța unei *lingua franca*, engleza. Autoarea acordă un spațiu larg declinului forțat al occitanei, expunînd cauzele istorice, culturale și economice, dar și analizei revirimentului acesteia în regiunile meridionale ale Franței, cu întregul cortegiu de componente regionaliste conexe. Remarcînd că resuscitarea occitanei este, sau cel puțin a fost la început, un gest cultural și intelectual nostalgic, de recuperare identitară, DuMont ridică implicit una din problemele fundamentale ale istoriei civilizației, aceea a legitimității consecințelor politicii de forță, indiferent de aria în care se va fi manifestat aceasta. Dacă marginalizarea identităților regionale, pînă la reprimarea lor, s-a făcut sub dictatul centralismului — care a utilizat în beneficiul său un întreg angrenaj simbolic, dar și structurile de stat — este oare moral ca acest trecut, nu lipsit de violență, să domine și azi opțiunile valorice? În fine, ne provoacă la reflecție autoarea, care este hotarul moral al recuperării și cînd se transformă aceasta în vendetta?

Merită, credem, o clipă de reflecție concluzia celui de-al treilea studiu/pivot din prezentul număr al **alterei**. „Drepturile omului sînt astăzi mai mult decît o idee interesantă”, atrage atenția Fernand de Varennes, după un consistent excurs în tehnicitățile funcționării bilingvismului, între altele în Belgia. Acele tehnicități, în lipsa cărora și cele mai generoase paragrafe de lege rămîn o banală promisiune.

În fine, se cuvine subliniat faptul că abordarea, în **altera** a „obsesiei limbilor” nu este un pur gest intelectual. În România, drepturile lingvistice au o importanță de securitate și stabilitate covârșitoare. Ca primul stat candidat la aderare UE, din așa numitul „grup Helsinki”, care a semnat Carta Europeană a Limbilor Regionale sau Minoritare, România a indicat o voință politică lăudabilă. Ratificarea Cartei întîrzie însă nepermis de mult. Consecințele sînt dublu negative: diversitatea lingvistică a unor zone, o adevărată resursă cultural-economică se vede diminuată. Pe de altă parte, lentoarea birocratică și inertia voință politică nu prevestesc nimic bun, în contextul în care, ne vedem obligați s-o repetăm, principalul atu pentru nominalizarea la începerea negocierilor de aderare UE a fost pentru România satisfacerea criteriilor politice, adică progresele în domeniul protecției drepturilor omului și ale minorităților.

În prag de toamnă electorală, nu putem decît spera că dezbaterile europene, inclusiv cele referitoare la statutul limbilor, nu ne vor ocoli și nici nu vor fi ocolite cu o indiferență iresponsabilă de factorii decizionali. În caz contrar, România s-ar putea confrunta cu o dublă „diglosie”: erodarea limbii naționale, tot mai puțin capabilă de „conectare la Internet”, paralel cu pierderea graiurilor și a limbilor regionale.

Editorii